

1454 - 1473

Digestum Vetus

De unieke aantekeningen van de stadssecretaris. Gemeente Archief Kampen.

15 Het Kamper stadsboek

Eén van de topstukken uit het Gemeente Archief van Kampen is het Digestum Vetus. Dit stadsboek bestrijkt de jaren 1454 tot 1473. Een stadsboek is een register waarin de stadssecretaris allerlei bepalingen en zaken op bestuurlijk, rechterlijk en economisch gebied noteerde, die vastgelegd werden om op terug te kunnen grijpen. Het Digestum Vetus geeft op deze manier een prachtige introductie in het reilen en zeilen van de IJsselstad in het midden van de 15de eeuw. De stadssecretaris Peter Henricks bracht er bovendien een scala van tekeningen in aan die betrekking hebben op de tekst waarbij ze zijn afgebeeld. Het is onduidelijk waarom stadssecretaris Henricks zijn tekst zo veelvuldig illustreerde. Was dat om bepalingen en zaken beter terug te kunnen vinden? In ieder geval zijn de afbeeldingen van grote waarde. De verbeelding van de kogge of de bisschopsmijter door Henricks zijn uniek.

Een rode lap

Het stadsbestuur van Kampen had zeggingskracht over tal van zaken die het belang van de autonome stad aangingen. In het Digestum Vetus zijn in de

eerste plaats regels voor de kwaliteit van waren en het vervaardigen van producten opgenomen. Zo werd in 1470 bepaald dat zij die droge vis te koop hadden op hun kraam een vaantje met een rode wollen lap moesten plaatsen als deze vis niet uit Bergen kwam. Zij die droge Berger vis te koop hadden, mochten geen andere gedroogde vis of kabeljauw verkopen. Het stadsboek maakt duidelijk dat de visverkopers hun waren aan de man brachten bij de Vispoort; de slaggers hun vlees verkochten tussen de stadsmuur en het wijnhuis; de tuinders hun groente op de warmoesmarkt aan de kop van de Voorstraat en de 'vogelwijven' opereerden op de vogelmarkt. Om ruzie over de beste plaatsen te voorkomen, werden de standplaatsen verloot. Ook op andere beroepen werd streng toegezien, zoals lakenwever Pauwels ondervond: 'Dat laken dat Pauwels ghemaket had van dromelen (afvaldraden) dat men bernen solde.'

Razende Jutte, aangeklaagd wegens overspel eerst bedreigd met: 'Men solde sie opden caeck setten of den steen dragen', later verbannen.

Vrouwenmantels

Een andere categorie bepalingen in het Digestum Vetus handelt over zaken van openbare orde. Het betreft voorschriften voor de raadsleden en de ambtenaren van de stad, brandbestrijding en waakdiensten, ordehandhaving, evenals bouwverordeningen, muntwaarderingen, belastingen en regels betreffende mest en vuil. Een verordening uit 1467 bepaalde dat het dumpen van mest en vuilnis vanaf de brug in de IJssel niet te dicht bij de stadzijde mocht plaats vinden. De voorschriften raakten soms heel direct aan het privéleven van de stadsbewoners. In 1456 bepaalde de Raad dat de zomen van de mantels van de vrouwen aan de voorkant net zo breed moesten zijn als aan de achterkant. Wie dat niet deed, moest een boete van 10 pond betalen. Het

Paniek in de stad: op de Reeve verschijnen 6 schepen met soldaten. Een aantal soldaten wordt in dienst van het stadsbestuur genomen. De andere schepen varen verder.

Digestum Vetus laat ook zien hoe intensief het stadsbestuur zich bezig hield met religieuze aangelegenheden. Kerken en kloosters met hun bewoners keren herhaaldelijk terug in het register. Op 11 oktober 1455 kwam de minderbroeder Johannes Brugman naar Kampen. 'Brugman quam alhier in Campen ende was een observant van Franciscus orden.' Hij maande iedereen tijdens urenlange preken een sober leven te leiden. Zijn preek voor de Raad duurde maar liefst 5 uur.

Aan de kaak gesteld

Aangezien het stadsbestuur in Kampen de hoge en lage rechtspraak uitoefende, komen ook getuigenissen, vonnissen en erfeniskwesties in het stadboek voor. Zo komt het onderwerp overspel een aantal keren aan de orde. De oude kleermaker Geert werd er in 1459 van verdacht dat hij buiten Kampen er nog een vrouw op nahield. Hijzelf beweerde dat deze vrouw dood was. De schepenen van de stad bepaalden dat hij 14 dagen de tijd kreeg om zijn verhaal met bewijzen te onderbouwen, anders zou hij samen met zijn vrouw op de kaak worden gezet. In 1455 werd Willem Lenarts ter dood veroordeeld, omdat hij vier jaar tevoren een man had vermoord. Lenarts werd naar Seveningen gesleept en daar terechtgesteld. Vervolgens werd zijn lichaam als afschrikwekkend voorbeeld op een rad gelegd.

Lijkstoet

Zeer bijzonder tenslotte zijn ook de beschrijvingen van gedenkwaardige gebeurtenissen. In 1455 stierf bisschop Roelof van Diepholt, landsheer van Overijssel op zijn slot te Vollenhove. Het stadboek besteedt daar uitvoerig aan

'Burgermeister, scepenen ende raet laten weten dat niemant enich mes storten en sall ener die brugge op den dijc, hie en stortet bynnen of buten randen dijc.'

dacht aan. Er wordt vermeld dat de bisschop direct werd gebalsemd en de volgende dag in een stoet van drie wagens naar Kampen werd vervoerd. Zijn lichaam werd in proces­sie vanaf het begin van de IJsselbrug naar de Bovenkerk gebracht, voorafgegaan door vier priesters met zwarte toortsen met schilden waarop de wapens van de bisschop en de stad waren aangebracht. In de processie liepen ook de gehele raad en alle priesters, monniken en schoolkinderen van de beide kerken mee. In de kerk werden vigiliën gezongen, terwijl acht priesters de lijkwake hielden. De volgende dag werd het lichaam opnieuw op een wagen gelegd en naar Utrecht vervoerd. Twee Kamper burgemeesters en zes stadsdienaars vergezelden de stoet. De bisschop werd in de Grote Kerk te Utrecht begraven.

Het Kamper stadsboek vormt al met al een unieke en rijke bron voor onze kennis over de stedelijke samenleving van de Noordelijke Nederlanden in de Middeleeuwen.

Dicky Haze

Bronnen

Boer, D.E.H. en Frankot, E., 'Digestum Vetus', *Kamper Almanak 2005-2006*.

Schilder, K., *Digestum Vetus 1448-1478. Kamper Genealogische bronnen deel 3* (Kampen 1983).

Wanneer jongens niet op een schip meevaren, dan moeten ze zich melden op de stadsschool, waar de meester streng de plak hanteert.